

Pritlikava čebela (*Apis florea*) – majhna a prilagodljiva čebela

Ladeja Bohorič, Tadej Verbič, dr. Danilo Bevk (danilo.bevk@nib.si), Nacionalni inštitut za biologijo

Avgusta je strokovno javnost in lokalne čebelarje presenetila najdba družine pritlikave čebele (*Apis florea*) na Malti. To azijsko vrsto, ki so jo pred dvema letoma že našli na tovorni ladji v Genovi, zaradi hitrega širjenja v Afriki in arabskem svetu prepoznavajo kot invazivno. Katere lastnosti omogočajo pritlikavi čebeli tako uspešno širjenje, in ali obstaja tveganje, da se trajno naseli tudi v Evropi?

Pritlikava čebela izvira iz tropskih in subtropskih območij južne Azije. Čeprav spada v isti rod kot medonosna čebela (*Apis mellifera*), je v primerjavi z njo bistveno manjša, delavke namreč dosežejo največ 10 milimetrov dolžine. Prepoznamo jo po rdečkasto obarvanem prvem delu zadka ter belih dlačicah, ki prekrivajo njeno telo. Čeprav ima želo, to ni dovolj trdno, da bi predrlo človeško kožo.

Podobno kot medonosna čebela je tudi pritlikava čebela prehranska generalistka, kar ji omogoča življenje v različnih habitatih. Vrsta živi v družinah, ki v povprečju štejejo do 6000 osebkov. Gradijo preprosta gnezda, najpogosteje v zavetju grmovja ali nižjih dreves. Na veji zgradijo en sam podolgovat sat velikosti približno 20x12 cm, ki ga obdaja debel sloj čebel. Razdeljen je na predele z zalego, zalogo cvetnega prahu in medu.

Zaradi izpostavljenosti gnezda je pritlikava čebela razvila posebne obrambne strategije. Del gnezda, kjer se satje stika z vejo, obložijo s propolisom, ki služi kot lepljiva bariera proti mravljam in drugim neletečim žuželkam. V primeru, da čebele zaznajo plenilsko grožnjo iz zraka sprožijo verižen protiplenilski odziv. Prva čebela začne oddajati obrambne zvočne signale, na katere se s podobnim vedenjem odzove celotna družina. Poleg tega z namenom obrambe uporabljajo tudi vizualne učinke, ki jih dosežejo z dvigovanjem zadka in kril, kar ustvari navidezno valovanje po čebelji »zavesi«. Ob veliki nevarnosti družina svoje gnezdo lahko tudi zapusti.

Do zapustitve gnezda lahko pride tudi ob nenadnem poslabšanju okoljskih razmer ali drugih spremembah, kot so premočna osončenost, primanjkljaj hrane, infestacija parazitov ali izleganje nove matice. Nova gnezdišča si poiščejo tako, da izvidnice s posebnim plesom nakazujejo na primerne lokacije, ki si jih izberejo glede na okoliško prisotnost plenilcev in razpoložljivost hrane. Če je novo gnezdišče od prejšnjega oddaljeno manj kot 100-200 metrov, družina za gradnjo novega gnezda uporabi kar vosek iz starega gnezda, kar je značilno le za to vrsto.

Zaradi visoke stopnje rojivosti in svoje prilagodljivosti na okoljske spremembe se je pritlikava čebela razširila tudi izven svojega areala, na vzhodu na otok Tajvan, na zahodu pa v Jordanijo, severovzhodno Afriko in na Arabski polotok. Njeno širjenje je v prihodnosti pričakovano zlasti po afriški celini, obstaja pa tudi možnost njene naselitve na evropskem kontinentu, saj so podnebne razmere, predvsem v Sredozemlju, zanjo ugodne. Njeno širjenje poleg klimatskih sprememb pospešujejo tudi človeške dejavnosti, kot so pomorska trgovina ter intenzivni posegi v okolje.

Nedavna najdba družine na Malti opozarja na izzive in problematike, povezane s širjenjem invazivnih vrst. V okolju, kjer je domorodna, pritlikava čebela predstavlja pomemben člen v ekosistemu in je predmet številnih raziskav. V luči njenega širjenja je težko napovedati, kako bo pritlikava čebela v novem okolju vplivala na tamkajšnje kmetijstvo, čebelarstvo in biotsko pestrost. V Afriki in na bližnjem vzhodu opažajo, da tamkajšnja avtohtona medonosna čebela (*Apis mellifera sudanensis*) uspešno sobiva s pritlikavo čebelo, ki je tam postala tudi pomembna opraševalka bombaža. Vpliv prisotnosti tujerodne vrste na druge manj opazne divje opraševalce zaenkrat ostaja še neraziskan, problematičen pa bi lahko postal iz vidika prenosa bolezni, saj je pritlikava čebela lahko gostiteljica številnih patogenov in parazitov, med njimi tudi pršic (npr. *Euvarroa sinhai* in *Tropilaelaps clareae*). Ravno prenos bolezni na domačo čebelo in divje opraševalce pa bi lahko imel resne posledice za ekosisteme, v katere se ta mala a prilagodljiva čebela pospešeno širi.